

ARROTZ ILLE-ORIA

Nere erriko egun luzetan, uda egun luze bat da. Kastilla gaindi jauzika Afrikako aize motzak jo gaitu. Ego-aizea beroegi da irau-teko; baina artean, ibar ondoan aire lausoa, labe barrenetan bezala, dantzan ari da. Aberen oiua, makifia otsak, bizi edo lan seifialeak ez zenetzake boroga. *Uhaitza*, mendi-ura bakarrik bere lurrezko ontzian kantuz ixurten da. Herots bat, zarata bat bereixten da ordea: zast-pirrist, zast-pirrist. Gizon bat lanean ari duzu. Gizon bat bide egiten. Bere pala zastez arri-txintxorren metan sartzen da eta pirristez arriak txinka bakanak piztez lurrean barreiatzen. Arri jaurtiak eta ur auzoaren kantuak azali logalezu bat bilbatzen dute.

Bidegilea Pette da. Arropa urdinak goizean jantzi ditu eta illuna arte gizon urdina lanean egongo da. Bero latzgarriaz ez da konturatzten, ez eta ibarreko musikarekin logaletzen. Petteren burua utsik da, ez dakigu aspaldidanik edo goizean pala haren artzean alakatu denez. Ez alai, ez itsik, baietzik eta ezetzik gabe Petteren gogo zast-pirristakan ari da.

Goizadanik bidea uts da jendez. Areta Petteren atzean, ura, arriak gaindi jauzikan ari da eta urari begira norbait lan-gunera urbiltzen zaio. Bi ordu beranduago eguzkatea eztiago da. Gizona bide egileari so egiten asi da. Bidegile buru utsak ez du borogatu. Baina bidegile giza gaixoa gosaltzeko lurrean jarri baiko, Arrotza bere aurrean zutik dauka. Andi, ille ori eta begi urdin: arrotza da. Haren begi biak irri-parrez distiratzten dute: —Arratsalde on. —Ba zuri e, enia aisa hobe—. Gainera dio Pettek lana aspergarri dela, arri ta arriekin beti ta. Berealaxen biak berriz ixil dira. Arrotza makurtzen da eta lurrean zerbait biltzen du: arri bat. Bidegileak ez dio so egiten, baina arrotzak prediku gisa: —Ezaguna aal zaizu arri hau? —Ezaguna aal duzu eguzkian distiratzten duen hau? Pettek arriari begirada bat, gero so luze bat. So eginago eta arriak distiratztenago. Pette zutik, Pette belaun-

ikatzten. Pette lauazka arri metaren gainean erorten da. Arriak banaka artzen ditu, biotza pilpil. Kuartz ezpalen dizdirak lilluratzen du eta bere atzera *Urrea* ez diren, balio gabeko arriak, botatzen ditu.

Arrotza joan da eta gaua hor. Gaua beltz da Andoze zokoan. Pettek odeien atzean ezkutu illargia maradikatzen du; baina laister loak arri metaren gainean egoixten du. Biaramenean, arregura eta larrialdi batek goizean Pette iratzartzen dute. Argi ozkorria da. Urru-netik artzain batzuek, Pette larrapoka arri bereixten ikusten dute. Artzainek bidegile gaixoaren eretzean igaraitean arpegian zozo begirada bat atzemaiten diote; gainera ez da usu bidezain hura palari arrimuz "aizea ebakitzen" ikusi. Artzainek diote arrazoin duela atsenden artzez, deskantsatzez, eguzkitara lan egitea ez da jende lan bat. Beste jende asko igaroko dira goizean, baina Pettek ez du geiago entzuten, ez ikusten. Geroxeago Zubu eta Bidetako jaun kontrola ibarraren beste maxelan so dago. Goizeko amarrak inguru potiko bat Petteren parean gelditzen da eta nagusiaren mezu bat ematen. Egueditan Pette Zubu eta Bidetako etxetik jaigutzen da. So galdurik, lana galduta etxeari buruz doa. Buruzagiak esan dio beste norazpait lan billa joan dadin eta burua sendatzeko leen bai leen mediku on baten gana ager dadin.

Pette leentze gau artan etxetik kanpo lo egona da. Bere etxeko zubira baiko nor ez du ikusten zutik, irri-parrez: ille orizko arrotza. Pette kexu, asarre gorri dago. Dio arrotzaren maltzurra gatik, arrotzarren gezurrak gaitik, lana galdu duela. Arrotzak aldiz deus ez duela galera hortan ikusteko. Ez jakinaren horrek, gaindierazia Pettek Arrotzari "oloak eskaintzen" dizkio. Besteak ezetz erantzuten. Ots ametsa iduri du ikusgarri horrek. Bidegileak dio:

—Atzo arrastiko Urre pepitarena zer enganiua. Niri emuts, pobre, naizenari holako egitea orobat da.

—Ixo! Jainkoarren, hola odol naasten bazira errex ulertzen duzu gertatu zaizunaren iturria zein den. Zer bearra zenuen, eroen gisan, ta jenden aurrean urre pepita bereizten ibilli. Nik bildua ia lur-rean zeudenetan artua nuen, ez meta osoetan. Bestela ere zuk, arriak ain ongi ezagutzen eta badakizu batean ardoietik, bestean ibayetik atreak direla.

—Barkatu jauna —inardesten diolarik Pettek laisterra artzen du. Noraino doa Pette? Erreka Xuri-ra baizik. Gogoan pasatzen du: badakiat Urrea non ediren nezaken. Handik ordu erdi gabe gizona axkoilta bat eskuan, zuaitz gazte egoixten ari da ta geroago arri biltzen. Ez da guti arro bere ur-presaz: arri andien muru gainean, zuaitz meiarrek kurutzelaka eta zuloen artean tapatzeko loi ta arri xeeak. Orain asiko da ondar urreguna ur-presaren zolan pausatzen. Baina

zer da? Ostiko gotor batek Pette urera botatzen du. Gizon alimale batek orain lepoko larrutik arrapatzen du eta oiur andi batzuekin uretik ateratzen:

—Burutik joana aiz ene zuaitzen alaxek egoixten eta belardia urpean ezarten. Kendu itzadak arin arri eta egur guziak ez baduk *Ede Xurien* gana inguru bat eman nai.

Zapetan urak urrats guziez flost esaten du eta atorra bustiak Petteri bizkar ezurretik beera otzikare bat ematen dio. Bide berrian deneko, urari so norbait ILLE ORI eta zeruari so begi urdinak irriparez. Harek ikusi gabe, haren atzetik Pettek igaran gogo du. Ez balu Arrotzak zentzu bereizi bat atzean igarotzen direnak borogatzeko:

—Nola dabila nere adiskide hori?

—Oso gaixki eta gaur zurekin izketako, elestako, gogorik ez. Zure aolkuak bide aski mixeri badut jasanik.

—Barkatu, baina berriz zer agitu zaizu?

Eta bidegile itzontzia asten zaiola kondatzen: —Zuk erran bezala... Guzia entzun duenean Arrotzari irria ber-etorten zaio eta karkazaz:

—Dolu dizut baina egunaz egitekoa ez zen.

Hortan Pette eta arrotza bedere alde joaiten dire.

Pettek etxeko bidea artzen du eta etxen gordaxka, ebaixka, tresna tokian sartzen. Pala bat, saski bat; zetabe edo bae andi bat artzen ditu. Gau hontan ilargia odei gaintetik agerxetan da, argizagi xuri da eta aisa ikusten aal duzu gizon bat, galtzak gora aspilduta, belauraino urean sartzen. Ondar xeea palan artzen eta xaxkia betatzen du; gero belardi batera eramaten illargiaren leñuruetan arriak bereixteko Zetabea erdi zutik leizar bati arrimuz ezarria du eta palataka ondarra zetabera botatzen du. Illargiaren pean arri guziek ñirñir egiten dute. Ain duzu gure gizona arri distirakorren bereizten okupatua non eta sasi auzotik datozen karraskak ez baititu entzuten. Tximista urera erorten da eta tiro baten zartak aanatzen du. Petteri atzekalde mar-dulak erratzen dio eta ai-ei bat ozena eginerazten. Berriz esku zatar batek lepoko larrutik artzen du. Arriturik burua inguratzen duenean ilargiak erakusten dio Irizain bigoteduna eta Arrantzuzaina so. Hona zer konplimentu egiten dioten:

—Uste genuen axeriago intzala, beti enganiatu ukan gaituk eta orain illargi xuritan, eskuz arrantzun atzemaiten aigula. Ho! Ho! Ho!

Bi gizonen artean Pette irira jaitxi da eta bere auzi-eguna itxo egiten giltzapean dago. Itzalean dagon artean, mirakuilluz bezala, ez da errekarik latsunturik, gisuz errerik izan, ez eta eskuz arrantzalerik ikusi izan: beraz denak Petteren buru gainera erorten dira. Kondenatua izan da, baina Zubu eta Bidetako jaun bat jakile, haren buru mee

estakuruak kondena gogor baten axolbena ezarri du. Halaz ere bi illabete itzalean igaran bear ditu.

Bi illabete joan dire. Goiz hontan buru apal Pette ikusten dugu Itzal-etxetik jalgitzen. Presondegi atean aiduru, zai, betiko IRRIPARRE goxoa, oiko ille orizko Arrotza. Pettek dio asea dela beti bere bidean enpatxu aurkitzez. Aski, lana ta ohorea galduerazi dion horren ikustez:

—Lana bai, ohorea bai, baina nere bizirik ez duzu izango.
Erantzuna bipil bota zion Arrotzak:

—Buru arina zira, ez duzu nere aolkuen ona ateratzen jakin izan, Orduan Pettek asarre:

—Nor zira zu, bada, neri trufatzez mintzatzeko?

—Ni zure Irudimena nuzu Pette.

Eta Pette, asarre gestu andi bat egiten duela, ibaiera erortzen eta itotzen da.

D. PEILLEN.

